

Landskap: Skåne Upptecknat av: Heilding Persson
Härad: Oxis, Flyttis ö Kemmenhög Adress: Långgata 22, Lövåsa
Socken: Örs socken Berättat av: olika personer; se uppt.
Uppteckningsår: 1955 Född år i
bladens baksida!

Uppteckningen rör Kvarnen och kvarndrift. s. 1-28.

LuF 99.

Luf 99

1.

• Kvarnar som funnits eller finns kvar i trakten
Aggarps Kvarn belägen 2 km ^{söder} om Lvedala köping holländare
uppförd 1896 driften nerlagd 1959 finns kvar.

Hylltaps Kvarn Stubbamölla belägen 2 km väster Lvedala
finns kvar men driften förlagd till magasin med elkraft
Holmeja Kvarn holländare belägen 1 mil norr om Lvedala
finns kvar men driften är nerlagd.

Toarps Kvarn belägen vid vägen Malmö-Lvedala holländare
driften nerlagd men kvarnen är restaurerad och i bra skick.

Norra Grönby Kvarn belägen mellan Bärtinge och Skuderstör
holländare finns kvar men drives endast tillfälligtvis.

Södra Grönby Kvarn holländare belägen en km öster om Skuders-
tör finns kvar men drives med elkraft.

• Kvarnar som äro nedrivna

- Aggarps mölla holländare ej att förväxla med Aggarps Kvarn
var belägen 1 km sydväst om Lvedala nedrevs på 1920-talet

På samma ~~plats~~ var ären en vattenkvarn vilken drevs av vatten
från Legeån men nedrevs i mitten på 1800-talet.

Västra Kärretorpes kvarn hölländare var belägen i mil sydväst om Svedala neddriven i början på 1940.

Fru Ellstads kvarn hölländare var belägen i mil söder om Svedala nedbrunnen ^{år 1919} återuppford efter driftflyttning från annan plats nedbrunnen igen i slutet på 1930-talet men driften fortsätter i magasin med elkraft.

Öggle kvarn hölländare vid vägen Trelleborg - Svedala var av yngre datum uppförd strax i början av 1900-talet nedbrunnen efter varmgång för några år sedan.

Klönups kvarn belägen vid vägen Trelleborg - Svedala stubbmölle också neddriven på 1940-talet.

Ljörups kvarn belägen ett par km. väster om ovan nämnda kvarn stubbmölle neddriven ungefär vid samma tid.

Östra Grevie kvarn hölländare vid landvägen Kalmi-Ystad neddriven på 1930-talet varvid man inrättade café i grunden. Även större gårdar har haft kvarnar som huvudsakligen använts för gårdens eget behov. Således låg vid Norra Luvholmen gård en stubbmölle vilken var i gång under senare hälften av

1800 talet och i början av 1900 talet. Den flyttades år 1932 till en
backe på gårdens ägor och användes nu till utsiktstorn. En kvarn
tillhörde Lvedala Nygård var en mindre holländare och låg
i utkanten på Köpingen nedrivna på 1920 talet. Vid Bränne-
mölle gård strax utanom Lvedala har legat en vattenkvarn
vilken drevs av vatten från Legeån i första delen av förra
århundradet den är nu också helt borta. Vid Minnesberg gård
4 km söder om Lvedala var en mindre holländare vilken också
är helt borta, så också en stubbmölla som låg här i Lvedala
Köping där för övrigt min farfar var möllaren. En gata
möllegatan minnar om den plats där möllan varit belägen.
Den enda väderkvarn som är i gång i denna trakt är Bröddåns
kvarn Stubbmölle, belägen vid lundvägen Malmö - Ystad.
och drivs helt utan hjälp motor. Den har för övrigt alla fyra vingarna
kvar. Vår egen kvarn i Öggarp förlorade en vinge vid en storm
vintern 1949, den andre motvarande tog man ned varvid drift-
förhållande med endast två vingar. På grund av höga timmerpriser
och brist på kvarnbyggare ansåg vi det ej lönt att sätta upp nya
vingar.

en stöt pressades så hårt att man sedan måste bryta loss
det med järnstänger och ^{för att} det användbart gnuggas det i händerna.
Handkoarnas har också begagnats ända in i senare tider. Så f. ex.
mtalade gamla personer att deras fäder mindes när det fanns
så k. saltkoarnas till att mala grovt salt till bordsalt.
Dessa koarnas voro refflade. Det grova saltet gneds också
med en rund sten på en flat likeform stenalders koarnas.
Salt-handkoarnas har även funnits, i vilka mallet mals med
handkraft. Att dessa koarnas i forna tider värderats mycket
synes därav att fadderarna gavo barn handkoarnastener i fadder-
gåva, i vilka de låto inhugga ortslet. De äldsta handkoarnasna
voru dels av glimmer med granater, dels s. k. pikhackade, senare
däremot refflade på olika sätt. Däremellan voru de inantill
pikhackade och yttre refflade. De äldsta hade mjölkring av ler
eller agnar, de yngre däremot vackra stening på liggaren.
Genom ett studera dem synes det hur utvecklingen smärningom
blivit allt fullständigare tills de blivit så bra de kunde bli vrefte
de i det 20. de seklet skulle för alltid övergevas.

Stubbmöllor kallades i äldre tider "Kassen". Sedan holländererna kom kallades de "Stubbkassen" sade gamla mjölnare. Studera man dessa stubbmöllor, kunna man uppdelat dem i tre typer. Den äldsta Typen är den enklaste. Skrovet är rätt uprätt och nerbyggt. Nästa Typ visar en väsentlig olikhet. Stenfoten har även vid dessa typer sammanvikts hur som helst och skrovet föreför sig heller några extra tillbyggnader men över dörren finnes ett utbygge som kallas soolen och just detta ger åt denna Typ ett helt annat utseende. Den tredje Stubbmölletypen är i allmänhet byggda i mitten av fjärde århundradet och dessa lägger man först märke till de många utbyggade soolerna och ifyllningarna under soolan, och går man närmare dem ser vi att stenfoten är vackert byggd i ett fyrkantigt kors. De följande konkurrenterna som dessa stubbmöllor hade voro de s. k. "Holländarna". Dessa var en nyare Kvarntyp på vilken blott hatten med vingarna vridet, under det att stubbmölla med hela sitt skrov vridet på en ekstubb.

Av hölländare kornar kunna två typer särskeljas nämligen de, vars vingar gå ända till marken, och de som är högre och försedda med omgång. Dock med man ville ha större utrymme i kornen så måste man bygga den högre, för att komma ut till vingarna när de skulle av och påseglas måste byggas omgång eller regelbana som den också kallades. Kornar med två vingar i grunden måste ha snedstyoos till omgången. Däremot kunde som endast hade en vining i grunden omgången byggas på lodräta stolpar eller av jord eller sten. Den Typ av hölländare måste vara äldst vars vingar gå ända ned till marken. Det huvudsakligaste träslaget i en korn var fur, men några delar var av ek, avenbok, al eller lind. Således var skälva stammen av fur, kornaxeln samt den lodräta axeln som stjärnkjulet satt på liksom blockramen och en del andra delar var av ek. Även bok användes alltid till kuggar emedan det var hårt att slita på, det ena hjulet hade alltid kuggar av trä det andra av järn därför att de gick tystare. Vingarna med balkar var av Norrlandsfur, så och de stora hjulen. Kornhjulet och stjärnkjulet. Kornhjulet var den utan runt om fodrat med

ett mycket träsag al eller lind, därför att runt om detta låg
kvamen eller pressen som den kallades vilken ofta var av mycket
träsag. Jag har däremot ej hört talas om järnvingar, men
kvarnastlar av järn var under senare år rätt vanligt.
Kvarnvingarna kunde gå med eller motsats oavsett typ av
hålländare eller stubbamölla, det var nog en tillfällighet beroende
på den kvarnbyggare som byggde kvamen om de kom att gå på
ena eller andra hållet. Idenna trekten gick vingarna mestadels
motsats, så och på vår egen kvarn i Åggry. En teori som jag
fänt på om vingarna skulle gå åt ena eller andra hållet skulle
vara den hur kvarnstenarna var backade. En kvarnsten med
strålarna på detta sätt måste för att mala bra alltid
gå åt det håll pilen visar, följaktligen måste vingarna vara beroende
av stensens backning eller tvärtom. Med justering av vingarna menar
nivåer hur stor segelyta man använde vid olika stark vind.
Det kallades att man svickade. Det tillgick så genom att vrida ihop
seglet till kroglinn eller nerlinn beroende på vindens styrka.
Vid stark storm behövdes inga segel.

Signalerade med vingarna gjorde man om söm o helgdagar samt om man var bortrest genom att ställa dem i skrift så här ~~X~~ Även vid äskväder ställde man dem på detta sätt, man trodde väl man var bättre skyddad för blixten då. Fälvsvickarna och självdrygarna är nog av yngre datum. Krögward är äldre än trätthjul som är bäst och fodrade ringa underkäll. Krögward däremot bestod ju av stora stockar som ruttnade och behövde bytas. Omgången fick också vara stark emedan krögwarden fästes och vilade på denna. Vid drejning med trätthjul använde man kedja som sällan behövde bytas. Både stora och små kornar kunde drejas med trätthjul. Kvarnseglet d. v. s. den delen som löparen vilade på vars nedersta del kallades nälen, var mest fyrkantigt. Träklasegel var balansregel och användes också rätt mycket. Träklasegel har jag inte sett men det har kanske funnits i äldre tid. Aklar av järn böjades man använda först på 1900-talet. På vår egen kvarn i Staggars satte vi upp en sådan 1931. Skoning av järn på bräveln har funnits lång tid i annat fall hade bräveln blivit upphälden på kort tid. Det lager som axeln fram till vilade på var av sten och kallades "söletenen", en slags

fetaktig natursten och kom från Belgien. "Folstenen" vilade på en grov stock som kallades "væderbjørnen". Järnslutar böjades man använde emedan de var mera hållbara. Fastän träskor var av ek ruttnade de ändå till slut, särskilt skelkuvudet där balkarna gick igenom var mest utsatt för väder och vind. Drejtransen hade man skett med järnslutarna vid drejning med Trögward. Vid drejning med hätkjul var drejtransen även av järn, men desutom försedd med kuggar och spår för de rullar som upptar hättan. Thors och ikt har Jannits läng tid, heros till att krossa kornet till kornarna, ikt till att rikta mjöl till kushovsbakat. De första iktarna var en fyrkantig roterande krumma klädd delvis med silkesväv. Vid rotningen gick mjölet direkt från kornen ned i ikten. Det ^{som} mjöl gick ut omvaddes flera gånger. Under senare år kom den mera moderna sentrifugelikten, vilken anknödes i väsen bygdekornar, och slutligen planikten i des stora valsekvarnarnas gretmaskin, skalmaskin och grynsorterare till att tillverka Korngryn på. Vid grynmatning gick den malda säden sedan

den först passerat skalmaskinen in i den roterande fyrkantiga
grynsorteraren vilken var klädd med olika grovtnät och det
blev olika slags gryn: griftagryn fina gryn och grova gryn.
Grynmalningen uppförde några de moderna grynkvämnarna
kom till och man kunde köpa gryn i affärerna. Kross
och sikt användes även på senare tid, men efter hand som kväst
sarna försvinner, och man köper brödet färdigt är det slut
med även dessa maskiner. Ett kvarnar dragits av hästar, var
jag ej hört talas om. Bottenvåningen eller porten körde kum-
derna in i och därifrån hissades säckarna upp. Andra loftet
var sikthloftet och där var sikt och grynsorterare. Tredje var
broloftet här var kross och skalmaskin, och här kom den mald
säden i säckarna. Fjärde var kvarnloftet och här låg
kvarnstenarna med bingur, var i säcken börades. Femte
loft var krossloft och slutligen det sjätte som var mälhan.
Det är tydligen att det i Åhne funnits väderkvarnar sedan
lång tid tillbaka. Således omtalar D. Oluf Worm i sin beskrivning
över Åhne 1624 både Maglarup och Store Høgarup och Haglöse.

Weyremöller. Och i 1661 års bekräftelse öfver Skytts härads byar
finnes några avritade, bland andra Stora Högarys. Dessa hade
vindfånget bredare i vingändan än inne vid axeln. Gamla omtal
även att i deras ungdom fanns det i axeln en pärnstång rätt ut
skallad bordon, från vilken pärnkedjor gingo ut till yttre
ändan av vingarna. Det synes emellertid som om väderkrövar
använts tidigare i Asien än i Europa. Redan under 800-talet
lära sålunda väderkrövar ha varit i bruk i det Persiske
högländet. Det första som omtalar deras befintlighet i Europa
är ett diploma av år 1105 vilket omtalar deras förekomst i Frankrike.
Att krövar med rotterande stötar förekommit sedan på 1200-
talet eller ännu tidigare. Tidigare visar ett fynd som år 1931 gjordes vid
utgrävningen av klostermuren i Trelleborg. I södra grundmuren
fann man nämligen en med skelbruk inmurad sexkantig krövarsten
av glimmer och granat. Således av det slag som ej behövt beaktas,
då de blevo slitna, ty glimmern nötes lätt bort bland mjölet. Granatsten
som äro av halvädelssten av ättande hårdheten, voro mera slitfärdiga
och molde direkt sålen till mjöl. Efter som denna krövarsten var

fastmurad i klostrets grund förstår man att den redan 1267, när klostret byggdes var kaserad såsom kvarnen. Stenens storlek visar också att det fordrats större kraft än handkraft för att driva densamma. Detta anser jag vara ett tydligt bevis på att väder eller vattendrivena kvarnar funnos redan i början på 1200-talet. Därefter dröjde det ej så länge innan de infördes i skilda ländor och den tidens vetenskapsmän funderade över väderkvarnarnas teori. På smärningens blevo dessa kvarnar förbättrade till sin konstruktion. Den största förbättringen skedde likväl för omkring 300 år sedan i väderkvarnarnas födovade land Holland och därför kallas den nya konstruktionen såsom redan nämnt för Holländarekvarnar. Denna nya konstruktion på kvarnar spreddes sedan snart till de här verkssamma kvarnbyggarna som sedan omsatte sina kunskaper i praktiken. En kvarnbyggare som var mycket aktiv här i Lundsområdet och som uppfört många holländare var Nils Olsson Lundsbo. Han har uppfört de flesta av mig nämnda kvarnarna samt ett flertal andra. Han var mycket skicklig och hans verksamhet förledes från mitten till slutet av 1800-talet.

En annan kvarnbyggare som var mycket antitad var Måns
Jönsson i Tommelilla. Han hade sitt huvudsakliga verksam-
hetsområde på Österlen. Emil Olsen i Aggarp var en annan
kvarnbyggare men han kom ej direkt att uppföra någon
ny kvarn. Han var född 1849 och när han kom in i yrket
var det nästan slut med uppförandet av väderkvarnar. Ett
par kvarnar har han plockat ner och åter uppfört på annan
plats. Däremot hade han mycket arbete med reparationer av
kvarnar. När vår kvarn i Aggarp byggdes år 1896 av kvarnbyggare
Nils Olsen hade han tre medhjälpare. För har skat om att dessa
hade i timlön 25 öre och det ansågs ha betalt på den tiden.
När man byggde en kvarn var det särskilt ett mått som man
alltid hörde talas om, och det var storleken på vindfånget d. v. s.
längden från vingpets till vingpets. 36 till 38 alnar var mått
på vindfånget till en större kvarn. Således fick längden och
bredden på stommet jämföra sig med detta, även kronstjul och
stjärnstjul fick ha bestämda mått man räknade med så
och så många Ruggar. Kvamen i Aggarp hade 36 alnars vindfång

De av mig nämnda kornerna var i huvudsak ägarens själva mjölnare.utom när det gällde större gårdar eller gods som hade egna kornar med en där anställd mjölnare. Lantarbetare vid större gårdar förr i tiden var för det mesta slätare d.v.s man fick för sitt arbete en del betalning i natura. Således fick man varje vänsenad även en viss mängd spannmål som användes till uppfödning av en huskällgris. Denna spannmål fick mals vid gårdens kornmen men inga andra fick där mala. Jag har hört talas om att för mycket länge sen funnits kornar som ägts av vissa gårdar med en där anställd mjölnare. Har även hört talas om att man byggd väg från en by till en annan för att man skulle få tillgång till kornmen. Skallonen förr i tiden var huvudsakligen tull. Min farfar och far tog nästan alltid tull, men tog 4 kg för 100 kg vid krossning, 5 kg vid malning till stråning, 8 kg vid malning till mjöl. En del kunder ville betala kontant. Dock med världskrigen utbrutt blev det förtydligt att laga tull på grund av ransoneringen, då kom all malning att ske mot kontant betalning och det fortsette ^{nog} det med ännu. Tulläiden kunde mjölnaren sälja eller ~~konsumera~~ till svineuppfödning.

Tullstaden kunde mjölnarna antingen sälja eller använda till svinuppfödning. Jordbruket körde i de flesta fall till kvarnen, mestadels bara några tunnland ett s.k. koställe. Således körde 3 tunnland jord till kvarnen i Aggarp. Bageri försådes med kvandrift. Den har ej förekommit vad jag vet i någon större utsträckning. Ett bageri finns ändå som börjat som kvarnrirelse, varvid hustrun till mjölnaren började att baka bröd i mindre skala till försäljning och som sedan undan för undan utvecklats till ett storbageri. Detta är Lockarpes bageri. Bröd bakade man alltid själv för i gårderna i en för ändamålet murad bakugn som brann eldades med ris och annat billigt bränsle särskilt till julen brukade man baka mer än vanligt. För att vara säkra på att få mjölet malet till jul måste bönderna redan i november sända sin säd till kvarnen, ty det hände ofta att vindstilla kunde råda i ända till några veckor. När det sedan blev "möllevind" måste kvarnen gå både natt och dag.

Den mjölnare som fiske fördigmalat i god tid innan jul blev regelbundet hyrad till julagille till sina kunder. Mjölmalningen till husbehovsbak har efterhand upphört allt mer och särskilt efter första världskriget som slutade 1918 började allt flera bagerier komma till och man kunde med bilens hjälp köra ut brödet i byggrerna. Jag skulle tro att på de bygdekvarnar som finns kvar ej förekommer någon mjölmalning till husbehovsbak längre. Den allmänna inställningen till mjölnarna och uppfattningen om dem var förhållandevis god, men ingen regel utans undantag där kunde naturligtvis finnas mjölnare som uppfattningen om var mindre god. De konkurrerade ofta med varandra, den mjölnare som malde bra och billigt fiske kunde flesta kunderna. En god mjölnare skulle vara skicklig i sitt yrke vara ärlig och regel samt rättvis mot kunderna. Hans ekonomiska förhållande var åtminstone under den gamla goda tiden bra, men på den senare tiden var nog ekonomien rätt dålig. Hans sociala ställning var bra. ~~Den mjölnaren~~

Om mjölnaren fick heders uppdrag vet jag ej men det
skannog vara möjligt. När man hade Kalas i gamla
tider var det vanligt att man även skulle bjude kant-
verkarna i orten, således blev även mjölnaren bjuden.
Min farfar som var mjölnare har talat om att där
var inte många kalas som han inte var bjuden till.
Hur han placerades vid de olika kalasen har jag ej
hört talas om. Lårtiden till mjölnareyrket var tre år.
Det första mällerveckorna fick göra var allt tulla och
kissa säckarna upp till vingarna och tömma dem. Då
fick de lära sig att ställa kornen så att den malde bra
Saltat i gång och stanna kornen fick de också göra samt
vrida den i rätt vindriktning när det gällde väderkorn.
Då fick de också lära sig att sy segel. Det mest påfrestande
arbetet var att hacka kornstenarna vilket man fick
göra en gång i kornåret. Mjölnareyrket gick förr i tiden
rätt mycket i arv från far till son. Mollerveckor funnas
vid de flesta kornar, de bodde under sommaren i

möllekammaren ett rum i första våningen i kvarnen. Det var ej försedd med eldstad varför de om vintern fick bo i mjölnarens bostad. Deras sociala ställning var bättre än andra drängars. Möllaregeällerna drev ofta spektakel med varandra. De brukade gå omkring och göra "förfång" (fuffens). Bland annat smorde de "vridstolen" med (möllestubbessmörja). Sedan narrade de upp om natten de nya geällerna och intillade dem att vinden vridit sig så att de fingo ut och ställa möllan i vindriktningen. Då de kommo åter voro de "ivartbråkiga" som de smord ner sig. Ibland lade de lite järnfilsprån i säden i möllebingen, vilket hade till följd att möllevarnen strax satte i "öle". Kvarnstenarna klibbade då ihop och måste omhållas. Andra kastade blystycken eller hornbitar bland säden i bingen varigenom kvarnstenarna ej malde sönder säden, ty de gled då över det hela. Vid sådana tillfällen måste även kvarnstenarna omhållas.

Såden transporterades till kvarnen huvudsakligen
med hästdragna vagnar. Småbrukare eller husmän som ej
hade hästar måste transportera sin spannmål med rullbär.
Kjolsäckarna i den gamla tiden voro mestadels hemvävda
samt märkta med ägarens initialer. Vikten på säckarna
var olika men det mest vanliga var nog 80 kg. Det första
man gjorde med spannmålen när den kom till kvarnen
var att man hissade säckarna upp till broloftet. Här
förvarades den till det var tur att den skulle malas. Då
vägde man den samt skrevs upp ägarens namn samt vad
såden vägde. Sedan hissade man upp den på kvarnloftet
och satte den på sätbänken vid kvarnbängen, varefter den
föll i bängen. Den fönda säcken hängdes sedan för åndan
nere på broloftet, och här rann den malda såden ner i säcken.
Spannmålen svälde vid malningen och för att få plats till
den måste man packa den med en stöt. När så säckarna blev
färdigmalen fick den åter vägas. Genom malningen blev
en viss procent svinn, det kallades avdämning 1 kg. på 100 kg.

ACC. N:R M. 13886:2/.

FOLKLIVS-
ARKIVET.
LUND

21.

Höfve partier malen spännat förvarade vi i vår kvarn på siktloftet. mindre partier på bräloftet till de utlämnades. Fodersäden maldes bara en gång vars malprodukt kallades skränirag eller gröps som det också kallades i andra trakter. Råg och vete som maldes till mjöl maldes tre gånger s. k. sammumålet mjöl. Torrman-målet vete kallades också gråhemsmjöl. Brödsäd som siktades till mjöl fick gå igenom kvarnen och siktas åtta till tio gånger. Om man malde foder och brödsäd på samma kvarn och ville ha den ren malde man majs eller korn på kvarnen innan man började mala brödsäd. Bönderna ville ha tillbaka malden av sin säd av alla sorter, därför att om de tömde på sin säd ville de också ha den tillbaka. Det var ej lätt att vara mjölnare om en längre period med tungt väder inträffat och man ej hade reservkraft ty de ville alla ha målet. Kreaturen äto ju antingen det blötte eller var tungt väder.

ACC. N:R M. 13886: 22.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

22.

När man byggt en ny korn var det ju kornbyggaren som var ansvarig för om kornen skulle gå bra eller dåligt. En skicklig kornbyggare som kunde sitt yrke visste mycket väl att det var ett noggrant arbete varför han sällan misslyckades med sitt kornbygge. Förskilt indelningen av kuggarna till de stora tyulen var nog. Om man ej gjorde detta arbete noggrant, så kom det att kugga och larma i kuggarna. En bra korn skulle kunna gå även vid svag vind. Om vingarna var olika tjunga och det var dom nästan alltid fick man skruva fast en tyngd på den som var för lätt, en tyngd på ett eller två kilo brukade vara tillräckligt. Om bönderna övernattade och besörsades i kornen har jag visserligen hört berättas om, men om det varit verklighet har jag ej kunnat få klarhet om. Har det varit verklighet så har det nog varit för lång tid tillbaka.

Möllarelagen säger bl. a: "Möllaren ska ha sin rätt o
litt ti - bondenska ha sin rätt och knäppt de". Här några
möllareordstäv Möllaren mal med sovande kvarn
o mor bager buller ti små barn". "Lagen är ärligare än
möllaren för han lämnar Tomsäckarna igen". "Det ärligast
hos möllaren är Tummen för den fyller opp i lullekaret då
han fallar". "Man får se säen där en kommer se
fyraer då han stal på möllan". "Och så en möllaregäta
slår och lermar, bred ut armar, ock sig förbarmar över
svultna Farnar?" Svar: en stubbamölla.

Märkliga seder vid vissa möllor. I Östra Värkinge
mälla fick ej kacker kvarnstenarna någon fredag.
Däremot kunde man mycket väl mala på söndagen.
Fredshögmöllan gick för trollen de flesta nätterna.
Trollen malde "avigt om" med kvarnstenarna, och i myt-
demmet kunde man se spår efter deras fötter. Då trollen
malt på natten gick möllan igen där på bättre än
någon sin.

Ola Anderssons stubbmölla i Vellinge nedrivna för 40 år sedan hade om nätterna vingpultarna försedda med blå lågor. Trots att den ej gick kunde man se ljus och lyktor i kvarnen, vars enda användbara vind kom från nord och sydväst. Märten Pärthts mölla i Stora Klägar användes aldrig någon söndag. Det var bra att få fåglar att bygga på möllan. Men det bästa av allt var om en "Eder-koppa" (spindel) spann sitt nät i ett "lykoll", ty där hölls hon då som väderlekspråman. Mjölarna ansågs och hölls av bönderna för byns väderlekspråman, och rådfrågades om dem i synnerhet om hösten om huruvida vädet skulle bli. Då kvinnorna om efterhösten plockat av kunde möllaren utan vidare ta och mata dem hela bland säcken. Han fick därför ofta stå för både det ena och det andra. På t. ex. kunde på en kaffebjudning en kvinna säga om sina kakor, då de ej voro riktigt bra: "De ede förblingede möllarekretsens skall."

Säckarna lastade man ofta hur som helst, några ställde dem rakt upp, andra lade dem åt ett visst håll. Jag har låtit mig berättas att i bl. a. Småland och Blekinge lastade man gärna säckarna åt ett särskilt håll, beroende på om man hade svaga dragare och buckig väg, och därför ofta gick vid sidan av vagnen och körde. Munnar på säckarna måste då ligga åt det håll man gick för att om någon säck gick upp, man kunde se att ingen säd rann ut. Andra lasta dem åt ett särskilt håll därför att när man kom hem till dörren och skulle bära dem in, bara behövde resa dem upp och ej flytta dem onödigtvis. Samma var förhållandet när man körde till boarnen och där var bygga som man rullade av säckarna på då var det fördelaktigt att ha säckarna liggande åt ett särskilt håll. För där huss löremot var det bäst att ha säckarna stående i vagnen.

Eldsväder på kvarnar har ju inkräktat både beroende på varmgång eller andra orsaker, samt mordbrand. Brandförsäkringsbolagen har höjt premierna för väderkvarnarnas älskligt emedan dom anser dessa vara eldfarliga, om det är med verkligheten överensstämmande. Genom varmgång i något lager eller genom att skena under bromsen har några kvarneldsväder uppkommit. På väderkvarnar som kommit i bakvind verkar ej bromsen som den skall utan genom fruktomen uppstår slutligen eld. För att motverka detta brukar man lägga kvarnstenarna i botten, d. v. s. att man sänkte löparen mot liggaren så mycket det gick. Så gjorde man alltid om kvällesna när man seglat av för att vara säker om vinden skulle vrida sig om natten. Var kuggarna starka och man hade två kvarnar, skulle det blåsa mycket starkt orkan om den skulle sätta sig i gång. Under juletornen 1902 var det flera möllor som satte sig i gång och gick under bromsen till.

de tog eld. Far har berättat att han såg flera kvarnar
som brann den natten. Mordbrand på kvarnar har ju
också förekommit. Den mest kände kvarnmordbrännaren
var Martin Svensson, som köpte kvarnar och höjde
brandförsäkringarna för att sedan själv anlägga brand
för att få ut brandförsäkringen. Han satte eld på
många väderkvarnar, däribland Tväråns kvarn, Blåterps
kvarn där han även mördade mjölnaren som var hans
konkurrent. Teberöds kvarn m. fl. Han gick mycket lis-
ligt tillväga. Genom att stöpa tjocka stearinljus och
ställa dem i ett kärl med bensen dröjde det flera dag-
ar innan lågan nådde ner till bensinen. Han hade då god
tid på sig att skaffa sig ett klart alibi. Den sista kvarn
han brände var i Teberöd, jag tror det var 1928. Då
skade han rest till Höpingshamm under några dagar,
varvid kvarnen i Teberöd brann ned. Han hade då gått
tillväga som van om talats varvid ingen misstänkte att
han hade med branden att skaffa.

Martin Svensson hade emellertid en huskällerska som
hette Emma som kände till rätta förhållandet och när
han kom hem hotade hon att anmäla honom. Ett så
besvärande vittne ville han ej ha i sitt hus, varför han
mördade henne, samt förslade liket i bil till en furudunge
i Tillefors och begrovt det. Denna dunge kallas fortfarande
för Emmas furu. Till slut blev dessa mord och mord-
bränder uppteckrade och gärningsmannen fick sitt straff.
Så har vi också mordet och mordbranden i Tjörnarp.
För några år sedan då en mjölnare blev mördad av
ordningens s. k. upprätthållare. Denna kusliga historia
blev ju också till slut uppteckrad.